

طراحی الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی برای میزان مشارکت کودکان در ورزش با استفاده از تکنیک (DEMATEL)

الهه حسینی^۱ | زهرا کریم طاهری^۲

۲

سال دوم

بهار و تابستان ۱۴۰۵

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۳/۰۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۵/۱۲

صص: ۹۹-۸۴

چکیده

هدف اصلی این پژوهش استفاده از تکنیک دیمتل برای طراحی الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی برای میزان مشارکت کودکان در ورزش بود. جامعه آماری این پژوهش را پانزده نفر از اساتید دانشگاهی، متخصصین علوم ورزشی و مربیان ورزش با حداقل پنج سال سابقه‌ی مربیگری تشکیل دادند. جهت گردآوری داده‌ها مولفه‌های حس مکان از پرسشنامه‌ی حس مکان استخراج و در قالب ۱۵ پرسشنامه که با استفاده از روش دیمتل (ماتریس مربعی) طراحی شده بود، استفاده شد. بعد از جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی بر میزان مشارکت کودکان در ورزش ترسیم شد. نتایج نشان داد در الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی، عوامل رضایتمندی، امنیت و ایمنی، کاهش مشکلات روحی و ایجاد پیوند عاطفی با مکان تاثیرگذار و عوامل اعتماد به نفس، احترام به مکان، بقا و پایداری و مشارکت و توسعه در مکان تاثیر پذیر هستند. ایجاد پیوند عاطفی با مکان تعامل بیشتری با سایر عوامل دارد و همچنین مشارکت و توسعه در مکان عنصر مشکل اصلی برای مشارکت کودکان در ورزش است و امنیت و ایمنی در مکان می‌تواند حل‌کننده مشکل مشارکت و توسعه در مکان باشد. نتیجه‌گیری می‌شود که در نظر گرفتن احساس امنیت و ایمنی در کودک هنگام چیدمان فضای ورزشی و ایجاد فضایی که تعلق خاطر را در کودک تقویت کرده و باعث ایجاد پیوند عاطفی قوی با فضای ورزشی می‌شود، می‌تواند مشکل را حل کرده و میزان مشارکت کودکان در ورزش را افزایش دهد.

کلیدواژه‌ها: تکنیک دیمتل؛ حس مکان، مکان‌های ورزشی، ورزش کودکان.

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی (مدیریت ورزشی)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

Email: e.hosseini@kashanu.ac.ir.

۲. کارشناسی ارشد رفتار حرکتی، مربی، اداره آموزش و پرورش، آموزش و پرورش کاشان، کاشان، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

کودکان، سرمایه‌های آینده‌ی هر جامعه‌ای هستند و پرداختن به سلامت جسمی و روانی آنان، از اهمیت بسزایی برخوردار است. امروزه، چاقی و کم‌تحرکی در بین کودکان به یک معضل جهانی تبدیل شده و زنگ خطری را برای سلامت نسل آینده به صدا درآورده است. طبق آخرین گزارش سازمان بهداشت جهانی^۱ در سال ۲۰۱۶ در مطالعه‌ای که روی ۱/۶ میلیون کودک و نوجوان از ۱۴۶ کشور انجام شد، نشان داد که ۸۱٪ آن‌ها فعالیت بدنی کافی نداشتند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۲). این وضعیت نگران‌کننده، نه تنها سلامت جسمی کودکان را تهدید می‌کند، بلکه می‌تواند منجر به بروز مشکلات روانی متعددی از جمله افسردگی، اضطراب و کاهش اعتمادبه‌نفس در آنان نیز شود. یکی از راهکارهای مؤثر برای مقابله با این چالش، تشویق کودکان به شرکت در فعالیت‌های ورزشی و بدنی است (ماتارما و همکاران^۲، ۲۰۲۰).

مبانی نظری

ورزش، به‌عنوان یک عامل حیاتی در رشد و تکامل کودکان، تأثیرات مثبت بی‌شماری بر ابعاد مختلف زندگی آنان دارد. ورزش منظم، به تقویت عضلات و استخوان‌ها، بهبود عملکرد سیستم قلبی و عروقی، کاهش وزن، افزایش تمرکز و حافظه، و تقویت مهارت‌های اجتماعی کودکان کمک می‌کند. محیط‌های ورزشی، به‌عنوان بستری برای فعالیت‌های جسمانی کودکان، نقش بسزایی در جذب آنان به ورزش ایفا می‌کنند (مرکل^۳، ۲۰۱۳). فضاها و ورزشی جذاب و دلپذیر، می‌توانند انگیزه کودکان را برای حضور در این مکان‌ها و شرکت در فعالیت‌های ورزشی افزایش دهند (پاولوسکی و همکاران^۴، ۲۰۱۵). با این حال، صرف وجود امکانات ورزشی کافی نیست و باید عوامل دیگری را که می‌توانند در جذب کودکان به ورزش نقش داشته باشند، موردتوجه قرار داد (سیدنتاپ و ون در مارس^۵، ۲۰۲۲). یکی از این عوامل مهم، «حس مکان» است. حس مکان، مفهومی است که چگونگی ارتباط افراد با محیط اطراف خود را در بر می‌گیرد

^۱ World Health Organization (WHO)

^۲ Matarma et al

^۳ Merkel

^۴ Pawlowski et al

^۵ Siedentop & Van der Mars

و تعاریف آن بسته به دیدگاه‌های مختلف، از جمله انسان‌شناسی، محیطی، جغرافیایی، تاریخی و جامعه‌شناختی، متفاوت است (کولودزیجسکی^۱، ۲۰۱۴). این مفهوم شامل پیوندهای عاطفی، تجربیات فردی و جمعی، و احساس تعلق به یک مکان خاص می‌شود و می‌تواند به شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی، حس تعلق به جامعه و بهبود کیفیت زندگی کمک کند. ایجاد حس مکان از طریق مشارکت جامعه در برنامه‌ریزی و توسعه فضاها، می‌تواند به توانمندسازی جامعه و افزایش حس مسئولیت‌پذیری در قبال محیط منجر شود (گالو^۲، ۲۰۲۲). همچنین حس مکان، پدیده‌ای باستانی در زندگی انسان‌هاست که به باور اقوام گذشته، مکان‌های خاص را جایگاه انرژی‌های الهی و ارواح می‌دانستند (گرمیشاو و میتس^۳، ۲۰۲۲). به‌طور کلی می‌توان گفت، حس مکان، به دل‌بستگی عاطفی و شناختی افراد به یک مکان خاص اشاره دارد. این حس، می‌تواند از طریق تجربیات مثبت، خاطرات خوشایند و ارتباط عمیق با محیط شکل بگیرد. حس مکان ابعاد گوناگونی دارد که شامل دل‌بستگی و تعلق عاطفی به مکان، احساس هویت و امنیت در آن می‌شود. این ابعاد در کنار هم، تجربه ما از محیط را شکل می‌دهند (کولودزیجسکی، ۲۰۱۴).

حس مکان در محیط‌های ورزشی نقش مهمی در ایجاد انگیزه، تعلق و دل‌بستگی در کودکان دارد. کودکانی که این حس قوی را تجربه می‌کنند، بیشتر جذب این فضاها شده و از حضور در آن لذت می‌برند. این حس، که شامل تعلق، هویت و دل‌بستگی به مکان است، بر انگیزه، عملکرد، رفتار و تعاملات اجتماعی کودکان نیز تأثیرگذار است. عواملی مانند ویژگی‌های فیزیکی محیط، عوامل اجتماعی و فرهنگی، و تجربیات فردی در شکل‌گیری حس مکان مؤثرند. برای تقویت این حس، طراحی جذاب و کاربردی محیط، ایجاد فضاهای اجتماعی، برگزاری رویدادهای ورزشی و فرهنگی، و توجه به هویت فرهنگی مکان حائز اهمیت است (اسمیت، اوونز و فیلیپات^۴، ۲۰۲۱).

۱ Kolodziejcki
 ۲ Gallou
 ۳ Grimshaw & Mates
 ۴ Smith, Owens & Philpot

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های متعددی نشان داده است که حس مکان می‌تواند تأثیر مثبتی بر رفتارها و نگرش‌های افراد در محیط‌های مختلف داشته باشد. با این حال، هنوز تحقیقات محدودی در مورد نقش حس مکان در مشارکت کودکان در ورزش انجام شده است. برخی از پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که حس مکان می‌تواند با افزایش انگیزه، تعهد و رضایت از محیط ورزشی مرتبط باشد که به شماری از پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌گردد:

مککالو و کلیسون^۱ (۲۰۱۶) اشاره دارند که با تقویت حس مکان و ایجاد حس تعلق، می‌توان مشارکت را در برنامه‌های ورزشی افزایش داد. لی و موسبروگر^۲ (۲۰۲۱) در پژوهش خود تأکید دارند که عوامل محیطی، فردی و اجتماعی بر میزان فعالیت بدنی کودکان و نوجوانان تأثیر دارند. برای تشویق کودکان به ورزش، باید به همه این عوامل توجه شود، زیرا ورزش رفتاری پیچیده و چند بعدی است. در مطالعه‌ای که آینه، موهونن و توיוونن^۳ (۲۰۲۲) داشته‌اند بر این موضوع تأکید کرده‌اند که کودکان طبق کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل بایستی در محیطی سالم و ایمن ورزش کنند و در صورتی که محیط ورزشی کودکان چنین ویژگی نداشته باشد منجر به کاهش مشارکت ورزشی آنان خواهد شد. سایلیس^۴ (۲۰۲۲) در پژوهش خود نقش مکان‌های ورزشی را در شکل‌گیری هویت کودکان بررسی کرده و معتقد است ورزش و مکان‌های ورزشی به دلیل صرف زمان زیاد کودکان در آنها، تأثیر مهمی در زندگی کودکان دارند. ساکالیدیس و همکاران^۵ (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای انگیزه‌های ورزشکاران و مربیان و نقش محیط اجتماعی را در مشارکت ورزشی ورزشکاران دارای و بدون معلولیت ذهنی را بررسی کرده‌اند و نقش محیط را حائز اهمیت دانسته‌اند. اسچلر و همکاران^۶ (۲۰۲۴) در پژوهشی نشان داده شد که عوامل فردی، مکانی و فرآیندی بر دل‌بستگی و در نتیجه فعالیت بدنی مؤثرند و توصیه‌هایی برای طراحی شهری به منظور افزایش فعالیت بدنی ارائه شد. اسمعیلی و همکاران (۱۳۹۸) پژوهشی انجام دادند که

۱ McCullough & Kellison
 ۲ Li & Moosbrugger
 ۳ Aine, Muhonen & Toivonen
 ۴ Sayliss
 ۵ Sakalidis et al
 ۶ Scheller et al

در آن نشان داده‌اند که ورزش نقش کلیدی در برنامه‌ریزی اوقات فراغت دارد و باید بر اساس نیازهای مردم باشد. پیشنهادهایی برای بهبود ارائه داده‌اند که شامل رویکردهای مشتری‌محور، تطبیقی، ساختاری و محیطی است که می‌تواند نتایج مثبت فردی، اجتماعی، اقتصادی و ورزشی داشته باشد. مؤیدفر و صفایی (۱۳۹۸) در پژوهش خود ارتقاء مشارکت کودکان و نوجوانان را به تقویت فضای شهری دوستدار کودک گره زده‌اند و ارتقاء کیفیت کالبدی شهر را مورد تأکید قرار داده‌اند. امینی فر و عظمتی (۱۴۰۱) در پژوهش خود که به بررسی اثربخشی ویژگی‌های فیزیکی حیاط مدرسه بر میزان فعالیت بدنی کودکان پرداخته‌اند، یادآور شده‌اند که عوامل محیطی مانند جذابیت، اجتماع‌پذیری و امکانات بازی در حیاط مدرسه بر فعالیت بدنی کودکان تأثیرگذارند. طراحی مناسب حیاط مدرسه با توجه به این عوامل می‌تواند به بهبود فعالیت و سلامت کودکان کمک کند. خلیفه و رفیعی دهبیدی (۱۴۰۳) معتقدند برای پرورش نسلی سالم، ایجاد محیط‌های حمایت‌کننده و فراهم کردن امکانات ورزشی برای کودکان ضروری است. آن‌ها تأثیر عوامل انگیزشی، به‌ویژه محیطی که کودکان در آن ورزش می‌کنند، بر مشارکت کودکان در فعالیت‌های ورزشی را بسیار مهم می‌دانند. حسین پور (۱۴۰۳) در پژوهش خود نشان می‌دهد که محیط مدرسه با امکانات ورزشی مناسب، مریبان با انگیزه و برنامه‌های ورزشی متنوع، نقش مهمی در افزایش مشارکت ورزشی دانش‌آموزان و بهبود سلامت جسمی و روانی آنان دارد. توجه به محیط مدرسه و فراهم کردن امکانات ورزشی مناسب، می‌تواند به ایجاد نسلی سالم، شاداب و مسئولیت‌پذیر کمک کند. ارشاد، عزیزبانی و محمودی (۱۴۰۳) پژوهشی انجام داده‌اند که در آن با استفاده از مصاحبه با متخصصان، عوامل مؤثر در توسعه ورزش کودکان را شناسایی کرده و مدلی ارائه داده‌اند. این عوامل شامل شرایط خانوادگی، سلامتی، اجتماعی، زیرساختی، اقتصادی، مدیریتی و غیره می‌شوند و با بهبود فرهنگ ورزش، می‌توان به حل مشکلات و ارتقاء سلامت کودکان کمک کرد.

مطالعات قبلی و اهمیت ورزش و فعالیت بدنی برای کودکان، نشان می‌دهد که محیط‌های ورزشی نقش بسیار مهمی در مشارکت یا عدم مشارکت کودکان در ورزش دارند. با توجه به این موضوع و لزوم توجه بیشتر به مفهوم «حس مکان» در این محیط‌ها، هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین حس مکان در محیط‌های ورزشی و میزان مشارکت کودکان در ورزش است.

به عبارت دیگر، می‌خواهیم بدانیم آیا احساسی که کودکان از یک مکان ورزشی دارند، بر میزان تمایل آن‌ها به ورزش کردن تأثیر می‌گذارد یا خیر؟

روش‌شناسی پژوهش

روش انتخابی پژوهش حاضر، روش دیمتل از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد. این تکنیک که از انواع روش‌های تصمیم‌گیری براساس مقایسه‌های زوجی است برای اولین بار در مرکز تحقیقات ژنو^۱ در بین سال‌های ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۶ معرفی گردید (آذر، ۱۳۹۲). تکنیک دیمتل براساس تئوری گراف بنا نهاده شده و به ما کمک می‌کند تا مسائل را به شکل بصری برنامه‌ریزی و حل کنیم. بنابراین، ممکن است عوامل مرتبط با مسئله را در جهت درک بهتر روابط بین متغیرها به گروه‌های علت و معلولی تقسیم کند. این متدولوژی ارتباط بین متغیرها را تایید کرده و با ایجاد یک گراف جهت‌دار، به نشان دادن ارتباط بین متغیرها کمک می‌کند (آذر، ۱۳۹۲).

جامعه آماری این پژوهش را پانزده نفر از مربیان ورزشی کودک، متخصصین علوم ورزشی با تحصیلات ورزشی و سابقه‌ی مربیگری، مدرسین فدراسیون‌های ورزشی و اساتید مدیریت ورزشی تشکیل دادند. به منظور جمع‌آوری داده‌های تحقیق از روش میدانی استفاده شد. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای بود که به صورت زوجی و بر اساس طیف ارزش‌گذاری دیمتل (صفر تا ۴) مورد مقایسه قرار گرفتند. مولفه‌های این پرسشنامه که مرتبط با حس مکان بود از پرسشنامه حس مکان (حجازی ۱۳۹۴) استخراج و به صورت پرسشنامه ماتریس مربعی برای ارزیابی روش دیمتل مورد استفاده قرار گرفت. به منظور روایی صوری ۲ پرسشنامه طراحی شده در بخش کمی از نظرات ۴ نفر از اساتید مسلط بر روش دنپ از جمله ۲ نفر از اساتید مدیریت ورزشی و ۱ نفر از اساتید آمار و ۱ نفر از اساتید مهندسی صنایع کمک گرفته شد و سوالات و نحوه‌ی چیدمان پرسشنامه با کمک آن‌ها انجام شد. در نهایت با توجه به نکات گفته شده پرسشنامه اصلاح و مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تعیین پایایی ابزار تحقیق نیز از فرمول زیر استفاده شد.

^۱. Science and Human Affairs Program of Battelle

^۲.Face *validity*

(۱) فرمول:

$$\frac{1}{n(n-1)} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n \frac{|g_c^{ijp} - g_c^{ij(p-1)}|}{g_c^{ijp}}$$

در این پژوهش میزان پایایی ۰/۰۰۳۶ بدست آمد و چون این مقدار از ۰/۰۵ کمتر است یعنی ماتریس تصمیم از پایایی خوبی برخوردار و سازگار است.

سؤالات پژوهش

- ۱- الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی کودکان چگونه است؟
- ۲- تاثیر گذاری و تاثیر پذیری مولفه‌های حس مکان به چه صورت است؟

یافته‌های پژوهش

حس مکان از عوامل مختلفی نشات می‌گیرد، که انگیزه و شور و شوق کودکان برای مشارکت در ورزش را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در این پژوهش از نظرات ۱۵ خبره ورزشی استفاده شد که در ادامه یافته‌های توصیفی مرتبط با این گروه خبره ارائه خواهد شد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی گروه خبره در پژوهش

معیار	زیر معیارها	فراوانی	فراوانی درصدی
جنسیت	زن	۱۲	۸۶/۶۷ درصد
	مرد	۳	۱۳/۳۳ درصد
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۵	۳۳/۳۴ درصد
	۳۱ تا ۴۰ سال	۶	۴۰ درصد
	۴۱ تا ۵۰ سال	۴	۲۶/۶۶ درصد
تحصیلات	لیسانس	۲	۱۳/۳۴ درصد
	فوق لیسانس	۷	۴۶/۶۶ درصد
	دکتری و بالاتر	۶	۴۰ درصد
شغل	مربی	۶	۴۰ درصد
	معلم	۴	۲۶/۶۶ درصد
	عضو هیات علمی دانشگاه	۵	۳۳/۳۴ درصد
سابقه کاری	زیر ۵ سال	۵	۳۳/۳۴ درصد
	۶ تا ۱۰ سال	۴	۲۶/۶۶ درصد
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴	۲۶/۶۶ درصد
	۱۶ تا ۲۰ سال	۲	۱۳/۳۴ درصد

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش بر اساس گام‌های تکنیک دیمتل اقدام شد.
گام اول: ابتدا ماتریس تاثیر مستقیم زیر معیارها را که بر اساس ادغام ماتریس گروه خبره
ایجاد کردیم را نرمال می‌کنیم.

جدول ۲. ماتریس نرمال

ماتریس نرمال	A	B	C	D	E	F	G	H
A	0	0.111111	0.086111	0.166667	0.158333	0.166667	0.155556	0.152778
B	0.158333	0	0.127778	0.138889	0.147222	0.125	0.152778	0.15
C	0.113889	0.044444	0	0.161111	0.086111	0.091667	0.113889	0.077778
D	0.152778	0.125	0.166667	0	0.072222	0.125	0.141667	0.102778
E	0.116667	0.083333	0.063889	0.05	0	0.138889	0.147222	0.166667
F	0.138889	0.155556	0.136111	0.061111	0.111111	0	0.15	0.155556
G	0.152778	0.125	0.116667	0.155556	0.127778	0.166667	0	0.152778
H	0.066667	0.022222	0.044444	0.055556	0.125	0.15	0.111111	0

در مرحله‌ی دوم ماتریس یکه را محاسبه می‌کنیم.

جدول ۳. ماتریس یکه

ماتریس یکه	A	B	C	D	E	F	G	H
A	1	-0.1111	-0.0861	-0.1666	-0.1583	-0.1666	-0.1555	-0.1527
B	-0.15833	1	-0.12778	-0.13889	-0.14722	-0.125	-0.15278	-0.15
C	-0.11389	-0.04444	1	-0.16111	-0.08611	-0.09167	-0.11389	-0.07778
D	-0.15278	-0.125	-0.16667	1	-0.07222	-0.125	-0.14167	-0.10278
E	-0.11667	-0.08333	-0.06389	-0.05	1	-0.13889	-0.14722	-0.16667
F	-0.13889	-0.15556	-0.13611	-0.06111	-0.11111	1	-0.15	-0.15556

G	-0.15278	-0.125	-0.11667	-0.15556	-0.12778	-0.16667	1	-0.15278
H	-0.06667	-0.02222	-0.04444	-0.05556	-0.125	-0.15	-0.11111	1

در مرحله‌ی سوم ماتریس معکوس را محاسبه می‌کنیم. فرمول: $\text{Inverse} = (I - X)^{-1}$

جدول ۴. ماتریس معکوس

ماتریس معکوس	A	B	C	D	E	F	G	H
A	1.747099	0.682156	0.705674	0.79835	0.839036	0.954949	0.940474	0.93825
B	0.884583	1.579764	0.738123	0.781713	0.832021	0.92258	0.938578	0.935438
C	0.642151	0.465489	1.454466	0.618228	0.582756	0.667977	0.682438	0.64989
D	0.812124	0.637616	0.714828	1.604311	0.705257	0.844335	0.853974	0.819554
E	0.686141	0.530222	0.545932	0.561132	1.552665	0.759434	0.758272	0.777252
F	0.805365	0.664504	0.690078	0.665041	0.746473	1.742942	0.867932	0.872879
G	0.879175	0.691661	0.729999	0.79191	0.814591	0.953205	1.804663	0.93599
H	0.514047	0.379499	0.420667	0.445087	0.53607	0.623043	0.586821	1.48984

در مرحله‌ی چهارم ماتریس T را محاسبه $T = X(I - X)^{-1}$, when $h \rightarrow \infty$.

جدول ۵. ماتریس T

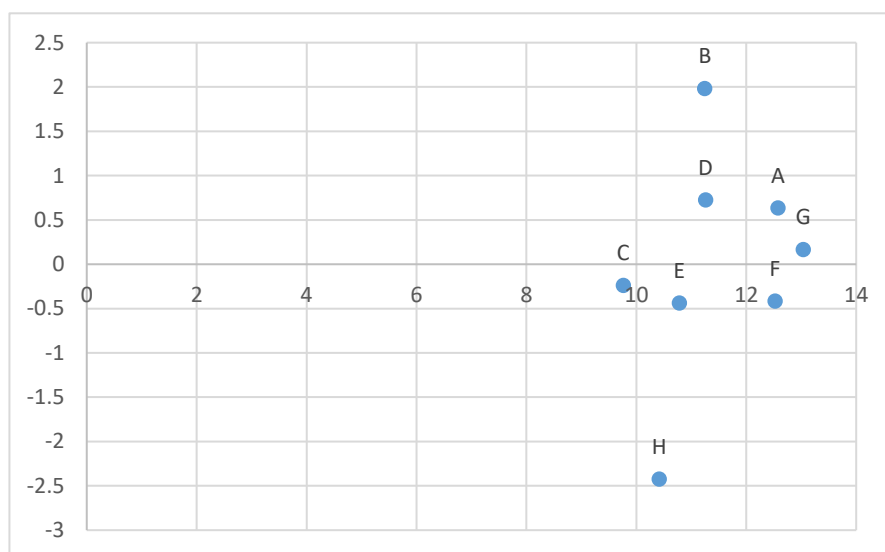
ماتریس T	A	B	C	D	E	F	G	H
A	0.747099	0.682156	0.705674	0.79835	0.839036	0.954949	0.940474	0.93825
B	0.884583	0.579764	0.738123	0.781713	0.832021	0.92258	0.938578	0.935438
C	0.642151	0.465489	0.454466	0.618228	0.582756	0.667977	0.682438	0.64989
D	0.812124	0.637616	0.714828	0.604311	0.705257	0.844335	0.853974	0.819554
E	0.686141	0.530222	0.545932	0.561132	0.552665	0.759434	0.758272	0.777252
F	0.805365	0.664504	0.690078	0.665041	0.746473	0.742942	0.867932	0.872879

G	0.879175	0.691661	0.729999	0.79191	0.814591	0.953205	0.804663	0.93599
H	0.514047	0.379499	0.420667	0.445087	0.53607	0.623043	0.586821	0.48984

در مرحله‌ی ششم با محاسبه $D+R$ و $D-R$ الگوی عوامل حس مکان در محیط‌های ورزشی که بر میزان مشارکت کودکان در ورزش تاثیرگذار یا تاثیرپذیر هستند را رسم می‌کنیم.

جدول ۷. جمع $D+R$ و $D-R$

	رضایتمندی A	اهمیت و راحتی B	اعتماد به نفس C	کاهش مشکلات روچی D	بنا و پایداری در مکان E	مشارکت و توسعه در مکان F	ایجاد پیوند عاطفی با مکان G	احترام به مکان H
$D+R$	۱۲.۵۷۶۶۸	۱۱.۲۴۳۷۱	۹.۷۶۳۱۶۱	۱۱.۲۵۷۷۷	۱۰.۷۷۹۹۲	۱۲.۵۲۳۶۸	۱۳.۰۳۴۳۵	۱۰.۴۱۴۱۷
$D-R$	-۰.۶۳۵۳۰۲	۱.۹۸۱۸۸۷	-۰.۲۳۶۳۷	۰.۷۲۶۲۲۸	-۰.۴۳۷۸۲	-۰.۴۱۳۲۵	۰.۱۶۸۰۴۴	-۲.۴۲۴۰۲

شکل ۱. الگوی عوامل حس مکان بر میزان مشارکت کودکان در فعالیت‌های ورزشی

برای مشخص کردن ارتباطات باید مفروضات تکنیک دیمتل را مد نظر قرار داد.

۱. اگر $R-D < 0$ و $R+D=M$ باشد (M عددی بزرگ است)، گفته می‌شود که عنصر مشکل اصلی مسئله است و باید حل شود.

۲. اگر $R-D > 0$ و $R+D=M$ باشد (M عددی بزرگ است)، گفته می‌شود که عنصر مشکل اصلی مورد نظر را حل می‌کند و باید در اولویت باشد.

۳. اگر $R-D < 0$ و $R+D=\varepsilon$ باشد (ε عددی کوچک است)، گفته می‌شود که عنصر، عنصری مستقل است. که دیگر عناصر بر آن تاثیر می‌گذارند.

۴. اگر $R-D > 0$ و $R+D=\varepsilon$ باشد (ε عددی کوچک است)، گفته می‌شود که عنصر، عنصری مستقل است. که بر روی تعداد کمی از دیگر عناصر اثر می‌گذارد.

در الگوی عوامل حس مکان در محیط‌های ورزشی برای میزان مشارکت کودکان در ورزش، رضایتمندی، امنیت و ایمنی، کاهش مشکلات روحی و ایجاد پیوند عاطفی با مکان تاثیرگذار و عوامل اعتماد به نفس، احترام به مکان، بقا و پایداری و مشارکت و توسعه در مکان تاثیر پذیر هستند. همچنین ایجاد پیوند عاطفی با مکان تعامل بیشتری با سایر عوامل دارد (زیرا $D+R$ بزرگتری دارد) و در نتیجه اهمیت بیشتری نسبت به عوامل رضایتمندی، مشارکت و توسعه در مکان، امنیت و ایمنی، کاهش مشکلات روحی، بقا و پایداری، احترام به مکان و اعتماد به نفس دارد و عامل اعتماد به نفس دارای تعامل کمتری با سایر عوامل است (زیرا $D+R$ کوچکتری دارد). نتایج همچنین نشان داد که مشارکت و توسعه در مکان عنصر مشکل اصلی برای مشارکت کودکان در ورزش است و امنیت و ایمنی در مکان می‌توانند حل‌کننده مشکل مشارکت و توسعه در مکان باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف از این تحقیق طراحی الگوی مولفه‌های حس مکان در محیط‌های ورزشی برای میزان مشارکت کودکان در ورزش بود که با توجه به اطلاعات بدست آمده در بخش یافته‌ها مشخص شد که رضایتمندی، امنیت و ایمنی، کاهش مشکلات روحی و ایجاد پیوند عاطفی با مکان تاثیرگذار و عوامل اعتماد به نفس، احترام به مکان، بقا و پایداری و مشارکت و توسعه در مکان تاثیر پذیر هستند. در بین عوامل تاثیرگذار عامل امنیت و ایمنی تاثیرگذارترین عامل بود زیرا میزان ضریب وزنی (۲) یعنی R-D آن بزرگتر بود. عامل امنیت و ایمنی مربوط به احساس امنیت، آرامش و بازی بدون ترس در محیط ورزشی کودک است. طبق نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو امنیت و ایمنی جز نیازهای اولیه انسان است و تا زمانی که فرد نیازهای پایه خود را تامین نکند به مرحله‌ی بعدی گام نخواهد گذاشت. از این رو تا زمانی که انسان به احساس امنیت و ایمنی نسبت به محیط جدیدی که در آن قرار گرفته است نرسد، نمیتواند با محیط ارتباط برقرار کرده و یا به فعالیت بپردازد. این برای همه‌ی ما قابل درک است که وقتی وارد محیط جدیدی می‌شویم اولین احساس که در ما به وجود می‌آید، احساس ترس است و تا زمانی که این احساس به امنیت خاطر نرسد، در وجود ما حضور خواهد داشت. بنابراین داشتن احساس امنیت و ایمنی عاملی بسیار مهم و تاثیرگذار بر سایر احساسات و نیازهاست. این نتایج با نتایج موهونن توپوونن ۲۰۲۲، هم‌خوانی داشت. او نیز عواملی مانند امنیت و سالم بودن فضای ورزشی را عاملی مهم قلمداد کرده و بیان میکند، کودکان طبق کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل بایستی در محیطی سالم و ایمن ورزش کنند و در صورتی که محیط ورزشی کودکان چنین ویژگی نداشته باشد منجر به کاهش مشارکت ورزشی آنان خواهد شد.

نتایج همچنین نشان داد که عامل احترام به مکان ورزشی تاثیر پذیرترین عامل در الگوی عوامل حس مکان در محیط‌های ورزشی است و سایر عوامل به شدت بر آن تاثیر می‌گذارد. عامل احترام به مکان ورزشی در این تحقیق، به این موضوع اشاره دارد که کودک برای مکان ورزش خود احترام

زیادی قائل است و دوست ندارد آن را خیلی آسان از دست بدهد. زمانی که کودک در مکان ورزشی احساس امنیت و ایمنی پیدا کرده و به طور مستمر در فضای ورزش حضور پیدا کرد، میزان رضایتمندی او از محیط بالا خواهد رفت و با کاهش مشکلات روحی و ایجاد پیوند عاطفی با مکان کم کم حس احترام به مکان ورزشی در وی ایجاد شده و حاضر نیست فضای امن و ایمن خود را که باعث خوشحالی و حال خوب وی است با مکان دیگری عوض کند. بنابراین این موضوع که احساس احترام به محیط تاثیر پذیرترین عامل در الگوی حس مکان است قابل قبول و توجیه است. نتایج همچنین نشان داد که ایجاد پیوند عاطفی با مکان تعامل بیشتری با سایر عوامل دارد زیرا $D+R$ بزرگتری دارد و در نتیجه اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل دارد و باید به عنوان امری مهم آن را در نظر گرفت. عامل ایجاد پیوند عاطفی با مکان در این تحقیق به این موضوع اشاره دارد که مکان ورزشی خاطرات خوبی را به ذهن کودک می‌آورد و به آن مکان احساس تعلق خاطر می‌کند. ایجاد تعلق خاطر در تمام انسان‌ها باعث وابستگی و دلبستگی می‌شود. این دلبستگی باعث ایجاد حس دلتنگی در کودک شده و این احساس باعث ترغیب کودک به بازگشت به محیط ورزشی می‌شود. این نتایج با نتایج مککالو و کلیسون ۲۰۱۶ هم‌خوانی دارد. آن‌ها اشاره کردند که با تقویت حس مکان و ایجاد حس تعلق، می‌توان مشارکت را در برنامه‌های ورزشی افزایش داد. در نهایت نتایج نشان داد که مشارکت و توسعه در مکان مشکل اصلی برای مشارکت کودکان در ورزش است و امنیت و ایمنی در مکان می‌تواند حل‌کننده مشکل مشارکت و توسعه در مکان باشد. چیدمان مناسب در فضای ورزش کودک تأثیر بسیار زیادی در آرامش او خواهد گذاشت. در واقع فضای ورزش کودک باید به گونه‌ای طراحی شود که احساس آرامش و امنیت زیادی را به کودک انتقال دهد. در کودکی هرگونه تغییر و یا حذف وسایل و چیدمان موجود در فضای مورد علاقه کودک، بدون خواست او این موضوع را در ذهن او تداعی می‌کند که آن شیء ناپود شده است. به همین دلیل در زمان طراحی فضای ورزش باید مباحث روانشناسی را در نظر گرفت و محیط را براساس خواسته‌ها و نیازهای کودک طراحی کرد. به دلیل اینکه کودک نمی‌تواند تصویر درستی

از محیط اطراف خود در ذهن داشته باشد. اگر ثبات کافی در مکان ورزش برقرار نباشد، احساس آرامش نیز کاهش پیدا خواهد کرد و کودک نمی‌تواند با فضا ارتباط مناسبی برقرار کند. بنابراین یکی از بزرگ‌ترین مشکلات حس مکان برای مشارکت کودکان در ورزش چیدمان و طراحی فضای ورزش است. متأسفانه در بسیاری از موارد چیدمان فضای ورزش طبق سلیقه و نگرش مدیران و صاحبان اماکن انجام می‌شود که با توجه به اصول طراحی و چیدمان فضای بازی کودک، این کار باعث عدم ارتباط مناسب کودک با فضای مورد نظر شده و میزان مشارکت او در ورزش را کاهش خواهد داد. بنابراین در نظر گرفتن احساس امنیت و ایمنی در کودک هنگام چیدمان فضای ورزشی می‌تواند مشکل را حل کرده و میزان مشارکت کودکان در ورزش را افزایش دهد. این نتایج با نتایج مؤیدفر و صفایی ۱۳۹۸ و خلیفه و رفیعی دهبیدی ۱۴۰۳ هم‌خوانی دارد. آن‌ها نیز معتقدند برای پرورش نسلی سالم، ایجاد محیط‌های حمایت‌کننده و فراهم کردن امکانات ورزشی برای کودکان ضروری است. با توجه به تحقیق حاضر به سایر محققین پیشنهاد می‌شود مطالعات مربوط به فضاسازی اماکن ورزشی کودکان را مورد توجه قرار داده آن را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار دهند. همچنین انجام این مطالعه در بین افراد بزرگسال با تفکیک جنسیتی نیز توصیه می‌شود.

قدردانی

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند، از همه‌ی شرکت‌کنندگان در پژوهش به سبب صبر و حوصله در پر کردن پرسشنامه‌ها تشکر و قدردانی نمایند.

فهرست منابع

- امینی‌فر، زینت و عظمتی، حمیدرضا (۱۴۰۱). نقش ویژگی‌های کالبدی حیاط مدرسه در افزایش فعالیت بدنی کودکان، بررسی دیدگاه دانش‌آموزان ۸ تا ۱۲ ساله‌ی شهر تهران. معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۵(۴۱)، ۱۷-۲۷.
- ارشاد، اسری؛ عزیزبانی، مریم و محمودی، احمد (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مؤثر در توسعه ورزش و فعالیت بدنی کودکان (یک مدل زمینه‌ای). نشریه مدیریت ورزشی، ۱۵(۳)، ۱۹۴-۱۷۵.
- اسمعیلی، محسن؛ شیروانی، طهماسب؛ رضایی، شمس‌الدین و افشاری، مصطفی (۱۴۰۱). طراحی مدل آسیب‌شناسی برنامه‌ریزی اوقات فراغت با رویکرد فعالیت بدنی در استان تهران. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۲۱(۵۶)، ۲۷۵-۲۹۴.
- حجازی، عبدالله. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین حس مکان و فضای پذیرایی در ساختمان‌های مسکونی شهر یزد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.
- حسین‌پور، علی (۱۴۰۳). تأثیر محیط مدرسه بر مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی. اولین همایش بین‌المللی ایده‌های تحول‌آفرین در زمینه مطالعات فرهنگی و آموزشی در آموزش و پرورش با تأکید بر اقدام پژوهی، درس پژوهی و روایت پژوهی در هزاره سوم، بوشهر، <https://civilica.com/doc/۲۱۳۶۱۰۱>.
- خلیفه، فاطمه و رفیعی‌دهبیدی، وحید (۱۴۰۳). بررسی عوامل مؤثر در مشارکت بازی و ورزش کودکان. دومین همایش ملی پژوهش‌های نوین در علوم ورزشی، مرودشت، <https://civilica.com/doc/۲۱۶۷۹۲۶>.
- مؤیدفر، سعیده و صفایی، فروغ (۱۳۹۸). برنامه‌ریزی شهر دوستانه کودک در راستای ارتقاء مشارکت نوجوانان (مطالعه موردی: شهر آباد). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۷(۲)، ۲۴۷-۲۷۸.
- Aine, A., Muhonen, J., & Toivonen, V. (2022). Children's right to play sports in a safe and healthy environment. *The International Sports Law Journal*, 22(2), 93-104.
- Gallou, E. (2022). Heritage and pathways to wellbeing: From personal to social benefits, between experience identity and capability shaping. *Wellbeing, Space and Society*, 3, ۱۰۰۰۸۴.
- Grimshaw, L., & Mates, L. (2022). 'It's part of our community, where we live': Urban heritage and children's sense of place. *Urban Studies*, 59(7), 1334-1352.
- Kolodziejcki, A. (2014). Connecting people and place: Sense of place and local action. The University of Manchester (United Kingdom).
- Li, L., & Moosbrugger, M. E. (2021). Correlations between physical activity participation and the environment in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis using ecological frameworks. *International journal of environmental research and public health*, 18(17), ۹۰۸۰.
- Matarma, T., Lagström, H., Löytyniemi, E., & Koski, P. (2020). Motor skills of 5-year-old children: gender differences and activity and family correlates. *Perceptual and motor skills*, 127(2), ۳۶۷-۳۸۵.
- McCullough, B., & Kellison, T. (2016). Go green for the home team: Sense of place and environmental sustainability in sport.

- Merkel, D. L. (2013). Youth sport: positive and negative impact on young athletes. *Open access journal of sports medicine*, 151-160.
- Pawlowski, C. S., Andersen, H. B., Tjørnhøj-Thomsen, T., Troelsen, J., & Schipperijn, J. (2015). Space, body, time and relationship experiences of recess physical activity: a qualitative case study among the least physical active schoolchildren. *BMC public health*, 16, ۱-۱۲.
- Sakalidis, K. E., Fadeeva, A., Hettinga, F. J., & Ling, F. C. M. (2023). The role of the social environment in inclusive sports participation—Identifying similarities and challenges in athletes with and without Intellectual Disabilities through coaches' eyes: A qualitative inquiry. *Plos one*, 18(1), e0280379.
- Sayliss, Z. (2022). Exploring the interactions between children's sense of self and their sense of place through sport. 115-123.
- Scheller, D. A., Sterr, K., Humpe, A., Mess, F., & Bachner, J. (2024). Physical activity through place attachment: Understanding perceptions of children and adolescents on urban places by using photovoice and walking interviews. *Health & Place*, 90, 103361.
- Siedentop, D., & Van der Mars, H. (2022). Introduction to physical education, fitness, and sport. *Human kinetics*.
- Smith, W., Ovens, A., & Philpot, R. (2021). Games-based movement education: developing a sense of self, belonging, and community through games. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 26(3), 242-254.
- World Health Organization. (2022). Regional framework on nurturing resilient and healthy future generations in the Western Pacific.

